

Lauritz og Elna – og de andre

Hvad en samling postkort kan fortælle

Af Viveca Liventhal

Artiklen behandler en samling postkort i to grønne postkortalbum i Arbejdermuseet i København (1), de fleste – ca. 100 – fra perioden 1905–14. De er skrevet til en ung mand, Lauritz Olsen, og senere også til hans veninde og tilkommende kone, Elna Petersen. Begge har bopæl i tidens folkelige københavnske kvarterer, og de skrevne meddelelser fortæller bl. a. om seksualmoralen i Danmarks hovedstad før 1. verdenskrig, i et miljø der er forskelligt fra bourgeoisiets.

Lauritz er søn af en enlig mor med tre børn, og enlige mødre er der mange af i byens folketællinger. Han har pigebekendtskaber fra han er 14, men et af dem, med Elna, fører til samliv og barnefødsel, samliv da Elna er 17 og barnefødsel da hun er 18 år gammel, mens Lauritz er 4 år ældre. Tilsyneladende accepteres deres samliv af Lauritz' mor – måske ikke af Elnas forældre og søskende, derimod af hendes slægtninge og bekendte på hendes fødeegn i Sydsjælland. Da deres barn er født, gifter de sig også, samtidig med at den unge mand er indkaldt som soldat. Andre, som accepterer deres samliv og illegitime barn, er en enlig kone, som de bor hos, og en anden enlig kone, hos hvem Elna efter alt at dømme føder sit barn.

Enkelte supplerende oplysninger om postkortalbummenes personer er hentet fra folketællinger og fra politiets registerblade. Ellers er postkortene de eneste kilder til oplysninger om Lauritz Olsen fra Saxogade 12 i København, og om hans bekendtskab med Elna Petersen fra Borgergade 81, da de begge er unge mennesker.

Postkortene som kilde og kommunikationsmiddel

Mange af meddelelserne er blot fødselsdags-, jule- og nytårshilsner. Andre er kortere eller længere beskeder, aftaler om at mødes. Postkort var et populært medie, inden for København kunne man sende et kort om formiddagen, så kom det frem samme dag. Der var 6 daglige ombæringer, og der kom også post om søndagen (2).

De mennesker, det her drejer sig om, er ikke brevskrivere, undtagen i helt specielle situationer. To steder omtaler de postkort som et »brev« (3). Der findes to egentlige breve i samlingen, det ene fra en bedstemor, ret intetsigende af indhold. Det andet skal vi komme tilbage til.

Telefon er omtalt i et tilfælde (4), men det er en ekstraordinær situation, juleferie, og modtageren har ikke kunnet få fri. Telefonen må befinde sig i det hjem, hvor hun tjener.

De åbne postkort bruges som meddelelsesmiddel selv i alvorlige situationer: et ønske om fadder til et døende spædbarn (5). Og det var en vigtig ting for personerne i dette miljø at sørge for at have sig en forsyning af kort (6).

Selve motiverne på kortene bruges også som kommunikationsmiddel. Et interieur fra Frue Kirke er fra afsenderens side et signal om bryllup (7), og postkort med kærestepar har også deres signalværdi (8). En anden måde at sende skjulte beskeder på, er at sætte frimærket skævt eller på siden og hovedet, hver stilling har sin egen betydning (9). En tredje måde at sende beskeder på, er ved at skrive dem under frimærket (10), og så er der de egentlige mystifikationer, der skal signalere intimt forhold: at underskrive sig med prikker eller med navnet stavet bagfra (11).

Når vi kombinerer alle de oplysninger, man kan pine ud af samlingen: datoer og poststempler, afsendere og modtagere, deres adresser og håndskrifter – så dukker der en lille historisk brik frem. En brik, der fortæller om jævne menneskers liv. Mennesker, som sjældent skriver breve eller memoarer, men hvis liv er både banalt og repræsentativt for deres gruppe.

Budskabet med denne artikel er derfor også en opfordring til ikke at splitte postkortsamlingen ad alene efter motiverne på kortene, men at bevare dem samlet af hensyn til deres historiske og etnologiske kildeværdi. Disse to album med et efter alt at dømme nogenlunde intakt indhold er nemlig lidt af en sjældenhed.

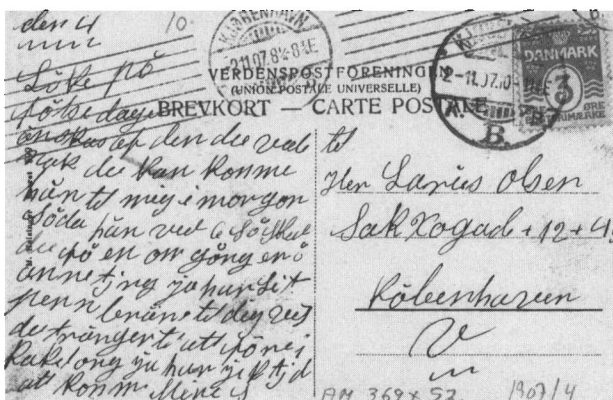
Lauritz og hans baggrund

»Herr Lauritz Olsen, Saxogade 12, stuen« på Vesterbro modtager i året 1905 en hilsen til sin fødselsdag d. 3.11. fra »din Ven Albert«, og endnu en hilsen fra Mine, som blot adresserer sit kort til »Laris« uden hr. og efternavn.

Lauritz fylder 14 år. Det fremgår af folketællingen først i året 1906, at der på hans adresse bor: en »Husmoder«, hvis erhverv er »Rengøring forskellige Steder«, og 3 børn, desuden en logerende, som er tjenestepige ude i byen. Moderen noteres som af ægtestand »fraskilt« og af religion »romersk katolsk«. Hun er født i Jylland i 1862 og kom i 1890 til København. Den ældste dreng på adressen er født 1890 og kontorlærling, ikke længere barn

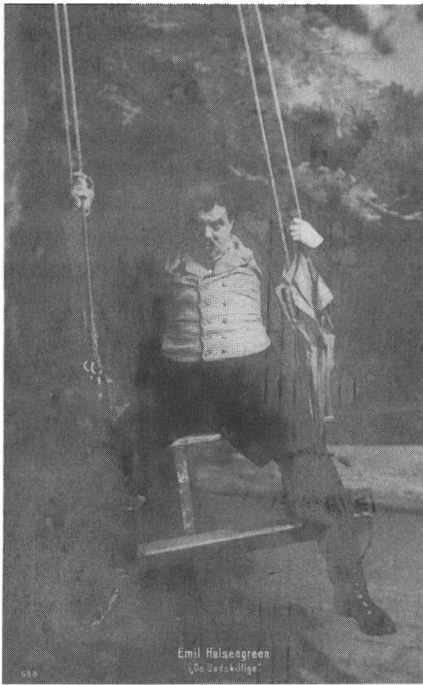
Til Lauritz på hans
16-års dag d. 3.11.
1907 fra Mine S,
med tilbud om en
»omgang« (hvad?)
og pindebrænde til
kakkelovnen.

som 15-årig. Den yngre, Lauritz, er »barn«, født 1891. Anna er også barn, født 1897. Det er Lauritz' familie.

Om de ydre forhold i hans ungdomsliv fortæller postkortene, at han bliver konfirmeret i maj 1906 (gratulationskort fra vennen Albert). At han i 1908 og 1909 arbejder i et firma ved navn »Quick Meal Stove« i Farvergade 15 i Københavns indre by (kort fra venner til denne adresse). At han bliver boende sammen med sin mor og søster i Saxogade 12, dog nu på 4. sal (postkort til adressen og folketælling 1911), mens broderen Johannes er flyttet hjemmefra i 1907 (postkort fra Johannes med adresse i Brogade 21D til Lauritz). At Lauritz i 1912, som 20-årig, arbejder i »Pakkeekspeditionen, Magasin du Nord« (postkort fra ven, sendt hertil).

Om Lauritz' sociale miljø i øvrigt fortæller postkort fra udlandet, at to af hans venner er til søs i udenrigsfart, den ene som letmatros.

*Til Lauritz på hans 16-års dag d.
3.11. 1907, »Hjertelig til Lykke« og
»Med Hilsen fra .....«.*

Lauritz og pigerne

Til sin 16-års fødselsdag 3.11. 1907 får Lauritz blandt flere et kort, undertegnet »Mine S«. Den samme Mine, som skrev til hans 14-års dag. Dengang sendte hun et prospekt fra et kro-hotel i Nordsjælland (dog poststempet i København), beskeden var blot »lökke på fölsedagen«. Denne gang sender hun et prospekt med store villaer ud til vandet, men selv er hun næppe nogen velhaver.

Hun skriver på sit kort til »Her Laris Olsen, Sakxogade 12+4s«:

»Lökke på fölsedagen önskes af den du ved nok du kan komme hæn til mig i morgon såda hæn ved 6 så skal du få en omgång enå anne tjng jæ har lit pennbræne til dig vis du trænger til at före i kakelong jæ har jik tjd att komm Mine S«.

Hendes stavning har mindelser om gotisk skrift, men med bolle-å, og hun skriver som hun taler. Dialekt? Hendes skolegang har nok ikke været den fineste. – Hendes kort er sendt om lørdagen d. 2.11., Lauritz skal altså komme om søndagen, som er hans fødselsdag.

Men foruden kortet fra Mine får Lauritz også på dagen et fra en anden pige. Vi må slutte os til hendes navn ud fra andre af hendes kort, for dette – hvis

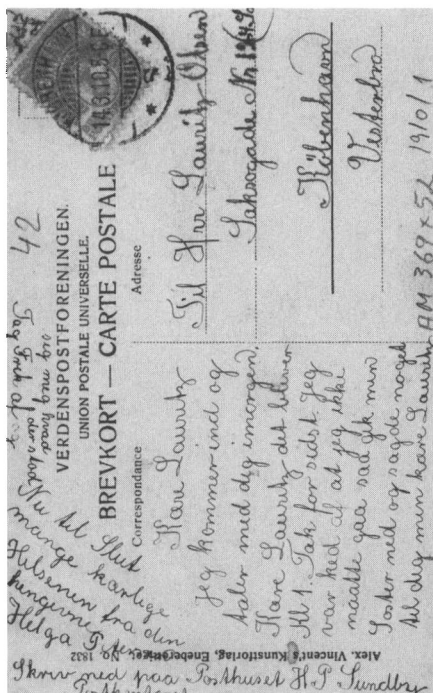
Til Lauritz på hans 17-års dag d. 3.11. 1908, »De bedste Ønsker paa Fødselsdagen sendes dig af Oda Andersen«.

ordlyd blot er et hjerteligt til lykke – er undertegnet med prikker, 4 plus 8. Hun har allerede skrevet tidligere på året, i august, da underskrev hun sig »E!«, og igen samme jul 1907 sender hun hilsen, denne gang underskrevet Ella.

Også de følgende år kommer der kort fra Ella. En hilsen til Lauritz' 17-års dag i 1908 er mystisk underskrevet »Alle Nesredna« (læs bagfra), og frimærket er sat på hovedet, det betyder »kommer snart«.

I 1909 sender Ella en nytårshilsen, der også er til Lauritz' familie, underskrevet med hendes fulde navn. I 1910 sender hun fødselsdagshilsen på Lauritz' 19-års dag, også med hilsen til den øvrige familie, også med hendes fulde navn. Men på begge kort sætter hun sine frimærker, lidt halvhjertet, på skrå, i 1909 så det kan betyde »et kys« eller »forglem mig ej«, og i 1910 så det kan betyde »jeg elsker dig« eller »mød mig som sædvanlig«. Det sidste kort afslører, at hun bor i samme kvarter som Lauritz, for hun har sat sin adresse på, Eskildsgade 35, 4. Derefter hører vi ikke mere til Ella.

En tredje pige er kommet ind i billedet med lykønskninger i 1908 på Lauritz' 17-års dag. Hun underskriver sig Oda Andersen, og skriver igen til fødselsdagene i 1909 og 1910. Det sidste kort har fejl adresse – Saxogade 17 –

Til Lauritz d. 14.3. 1910 fra Helga Petersen, som Lauritz skal kontakte gennem Sundby Postkontor, og med besked under frimærket »Petersen ... (hendes far?) ... slog ikke.«

den er overstreget og hilsenen er kommet frem til den rigtige alligevel. Og Oda har sat sit frimærke på skrå, lidt halvhjertet ligesom Ella samme år, og med samme betydning: »jeg elsker dig« eller måske »mød mig som sædvanlig«.

Den unge Lauritz har haft flere bolde i luften ad gangen. For også bekendtskabet med Mine fortsætter, i 1909, hvor både Ella og Oda skriver, får han også fødselsdagskort fra hende, og med frimærket på hovedet, det betyder »kommer snart«. Nu underskriver hun med sit fulde navn, Mine Svens. Hendes sidste kort er fra 1911 til fødselsdagen i november, hvor hun også ønsker alt godt i det nye år – Mine regner altså ikke med at se Lauritz foreløbig.

Der er flere, enkeltstående, kvindenavne i den unge mands liv. En syrlig hilsen, som ikke kan dateres, lyder: »Hrr Olsen skal alligevel ønskes hjertelig Til Lykke paa Fødselsdagen af Kirstine Pedersen.«

Et pige bekendtskab først på året 1910 røber sig gennem to kort. Det ene er poststempelt 14.3. og teksten lyder:

Til Lauritz på hans 21-års dag d. 3.11. 1912 fra to børn, Bodil og Alfrida. Kortets motiv signalerer erotik.

»Kære Lauritz jeg kommer ind og taler med dig imorgen. Kære Lauritz, det bliver Kl 1. Tak for sidst. Jeg var ked af at jeg ikke maatte gaa saa gik min Søster ned og sagde noget til dig min kære Lauritz.« På skrå i marginen: »Nu til Slut mange kærlige Hilsener fra din hengivne Helga Petersen« og, lodret: »Skriv ned på Posthuset H. P. Sundby Postkontor«. Endelig, på hovedet: »Tag Frik af og sig mig hvad der stod«. Frimærket er halvt løsnet – det sidder på skrå til »Kys« – og nedenunder ses »... Lauritz ... Petersen ... slog ikke«.

Der står mere under frimærket, men Lauritz har åbenbart været tilfreds med, hvad han kunne se. På det andet kort fra Helga, uden porto og poststempel og altså sendt i kuvert, står bl. a.:

»Da der er blevet noget i Vejen med mig kan jeg ikke komme i morgen Men paa Lørdag skal jeg nok komme Kl 1 besten og saa skal du faa hvad jeg har lovet dig...«

Tre gange skriver Helga sit »Kære Lauritz«, og hun beder ham ikke blive vred. Der kan ikke være tvivl om forholdet mellem den 18-årige unge mand og en pige, der efter håndskrift og kortenes indhold må være purung.

I året 1911 får vi ikke meget at vide om Lauritz, der er kun 3 kort, et af dem det sidste fra Mine. Men i 1912 er der mange kort, som bl. a. fortæller, at den

20-årige unge mand i juni inviteres til bekendte i Hornbæk i sin ferie. (Andre kort, fra mandlige venner, viser, at de også tager sig ferie, en ven er i tvivl om, hvornår han igen skal møde, når der blev sagt 10 dage, skal han så komme om lørdagen?).

Sidst på året 1912, nemlig fødselsdagen, og igen i januar 1913, finder vi to postkort, der signalerer erotik. De er, for første gang i samlingen, af typen med unge kærestepar, der gantes, uden tvivl fra den slags serier, som tidligere er behandlet her i »Folk og Kultur« (12). Men de to kort er fra et par børn, det ses tydeligt af håndskriften. Det første er en hilsen og lykønskning til fødselsdagen fra Bodil og Alfrida. Det andet, fra 11. januar 1913, lyder: »Kære Lauris Du skal have mange tak for Kortet som du sente Far. Du maa gerne stave mit Navn rigtig. Du kommer vel paa Søndag. Hils din Mor Anna og dig selv fra Bodil. Alfrida.« Børnene har sat dobbelt porto på, to frimærker, begge på skrå til enten »jeg elsker dig« eller »mød mig som sædvanlig«. I året 1912 er Lauritz altså blevet søndagsgæst i et hjem, hvor to pigebørn signalerer erotik. Det må være en ældre søster, det drejer sig om – i hvert fald for Lauritz.

Brevet til Elna

Nu kommer der et længere dokument ind i samlingen. Et brev. Det er dateret 30. april 1913 og adresseret »til Frk. Elna Petersen Agrar Hotellet Larsbjørnstræde 12« i Københavns indre by. Afsenderen bag på konvolutten er »Petersen Borgergade 81, 3. Sal«. Den første af de fire oktavsider lyder:

»Kære Elna,

Du kom ikke i Aftes da Fader sente Bud efter dig det du sagde var ligesaa meget som Farvel til dit Hjem du finder ingen Tilgivelse mere hos ham jeg troede ikke han kunne blive saa vred paa sine egne Børn men det kunne jeg rigtig se i Aftes det var ikke noget vide godt Skudsmaal Fru Hansen gav Far om dig men nu har han faaet Syn for Sagen det er det jeg længe har ventet paa du bliver familiens sorte Faar ligesom Otto du har vel ogsaa et godt Hjem i den Sladre Bule du søger du kan umulig lære noget godt men det vil du ikke høre noget om du kommer til engang og trække det korteste Straa det er siden du er begynt at komme hos den Gamle at du er blevet som du er men nu har du altsaa ingen Hjem...«

Brevet fortsætter i samme tone, og der står også, at »Far har forbut det at komme i Nielsens Hjem...« og at »hun slæbte dig fra Skidtet ude hos Hansen og lige ind i sit eget«. De to dobbeltsider på linieret papir med en del blækklatter er skrevet med en omhyggelig skoleskrift. Der er ingen under-

Til Lauritz på hans 22-års dag d. 3.11. 1913, da han deler adresse med Elna hos fru Nielsen, Gartnergade 6 A. Kortet er fra hans mor og søster – og mon ikke vi her har et portrætfoto af de to unge selv?

skrift, men nederst på sidste side står: »Med Hilsen fra dine Brødre og Søskende«. Vi kan slutte af indholdet i brevet, at Elna er en ung pige, der har fået dårligt skudsmål i en plads, og at hendes far er vred på hende, fordi hun kommer hos en vis fru Nielsen.

Lauritz og Elna

Der er ingen kort i albummene fra det næste halve år, ikke før d. 6.10. 1913, hvor vi finder et kort, adresseret til »Her Laurist Olsen, Hummergade 11«, hvis tekst indledes: »Kære Laurist og Elna«. De to bor altså sammen nu, og kort til dem begge senere på året bekræfter det. Dette første kort er fra Haslev (i Sydsjælland), afsenderen hedder Andrea, og hun svarer på noget, Elna og Lauritz har skrevet til hende. Andreas stilling i samfundet fremgår af ordene: »Jeg er jo snart færdig med at være her. Det bliver vist ikke til noget med Plads i København«. Altså tjenestepige.

Hvis vi et øjeblik springer uden for postkortsamlingen, kan vi ud fra et af politiets (senere) registerblade se, at Elna er født 18.12. 1895 i Thestrup ved Haslev. Hun har altså forbindelse med sin fødeegn, da hun som 17-årig, på

*Nytårshilsen til Elna d. 30.12. 1913
fra en veninde eller slægtning på
Haslev-egnen, der omtaler »din ven,
som jeg havde den Fornøjelse at hilse
paa.«*

vej mod de 18, lever sammen med den fire år ældre Lauritz. På registerbladet får vi også bekræftet hans stilling: lagerarbejder.

På Lauritz' fødselsdag d. 3.11. 1913 får han kort på en ny adresse, hos »Enkefru Nielsen, Gartnergade 6 A St.« på Nørrebro. At Elna er flyttet med, ses af lykønskingskort på samme adresse til hendes fødselsdag en måned senere. Er det den fru Nielsen, de bor til leje hos, som omtales så skidt i brevet til Elna fra om foråret? Og hvordan har hendes familie set på de to unges samliv?

Vi kan kun se, at både han og hun får lykønskingskort til deres mærkedage »fra Moder og Anna«. Lauritz' kort viser et ungt par i et atelier, der ømt lægger kind mod kind. Igen til jul får han et kort med samme håndskrift, underskrevet »Søster«. Det er Lauritz' mor og søster Anna på 16 år, som skriver til Nørrebroadressen. At forholdet til en vis grad er legaliseret, ses af et andet julekort til Elna fra en kvinde: »En rigtig glædelig Jul ønskes dem og deres Forlovede«.

D. 27.12. 1913 møder vi for første gang Lauritz' håndskrift. Han skriver hjem til Elna fra Haslev: »Kære Elna. Jeg har ringet til dig i Dag men jeg blev skuffet ved at høre at Du var syg. Jeg haaber Du bliver rask til i morgen saa du kommer og henter os ved Banen. Vi kommer med sidste Tog til

Til Lauritz – nu tilbage på sin mors Saxogade-adresse – fra Andrea i Haslev d. 24.2. 1914, der forlanger besked »for De ved vel nok hvorfor« om, hvad det er for noget, at Elna »er kommen hjem«. Også billedsiden af kortet er brugt til at skrive på, det ses flere andre gange i postkortsamlingen.

København. Med Hilsen Lauritz«. Kortet viser Magasin du Nord på Kongens Nytorv og er vel tegn på, at han stadig arbejder der.

En nytårshilsen til Elna d. 30.12. viser, hvorfor de to unge ikke begge to har været på julebesøg i Haslev, men kun Lauritz. På kortet har afsenderen, en pige vi ellers ikke møder, skrevet »Thestrup Præstegård« – er hun pige i huset der? – og teksten fortæller: »... det var kedeligt at du ikke kunne faa fri til at rejse til Thestrup i Julen ... En Hilsen til din Ven, som jeg havde den Fornøjelse at hilse paa«. Kortet viser i farvetryk et ungt par, han holder bagfra hendes hænder og lægger an til kys, og de er omgivet af en hesteko.

Også fra Haslev får Elna nytårskort, stilet til både hende og Lauritz. Det ene fra »Bedste Far og Bedste Mor« med gode ønsker, det andet fra »Onkel, Tante og Fætter«. Alt ånder idyl. Der er ganske vist ingen hilsner fra hendes nærmeste familie i Borberggade, men hun kan jo have været sammen med dem juleaften.

Det nye år, 1914, bringer imidlertid parret problemer. To kort, fra januar og februar, er igen adresseret til Lauritz på hans gamle adresse i Saxogade 12. Det ene er fra en ven, der vil låne noget tøj. Men det andet, fra d. 24.2., kommer fra Andrea i Haslev, og det klinger sært: Elna har skrevet et kort til hende, og hun har lovet at skrive mere, og Andrea har alligevel ingenting

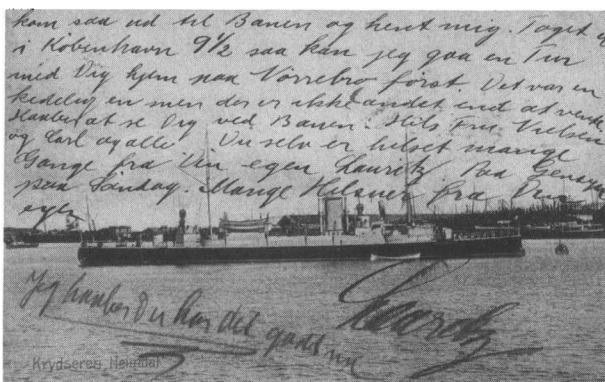
Fra Elna d. 4.5. 1914 til Lauritz, der er rekrut i Værløselejren nord for København, med mange kærlige hilsener, efter at Lauritz har været hjemme på orlov.

hørt. »...Men onkel Gustav skriver at hun er kommet hjem. Vil De være så god at skrive og forklare mig det lidt nærmere for De ved vel nok hvorfor...«, forlanger hun af Lauritz. Hendes kulørte kort viser en sværmerisk ung pige, der drømmer om kærlighed (eller ægteskab?), illustreret ved et ømt kyssende par, der svæver i baggrunden.

D. 21. marts skriver Andrea igen, denne gang til Elna på en helt ny adresse, hos en enkefrue i Ny Kongensgade. Er Elna flyttet igen, eller er det hendes plads? Hvis der har været problemer, er de tilsyneladende løst, for Andrea indleder med »Kære Elna og Laurist« og takker for et billede, som »Bedste og Stine« også gerne vil have et af, »det er rigtig pænt, Elna skulde blot le lidt mer af det.«

Problemer af en helt anden karakter melder sig. Lauritz bliver indkaldt som rekrut til militæret, for det næste kort er sendt fra ham d. 1.4. i Værløselejren (Nordsjælland) til Elna, der ganske rigtigt bor hjemme hos familien i Borgergade, som Andrea skrev i februar. Beskeden fra Lauritz er, at han kommer hjem søndag, og at han længes efter hende, frimærket er desuden sat på skrå til »kys«. Fra nu af og året ud kan vi følge de to unge gennem de kort, de selv udveksler, mens Lauritz er indkaldt.

Elna selv skriver mandag d. 4.5. – Lauritz må have været hjemme om

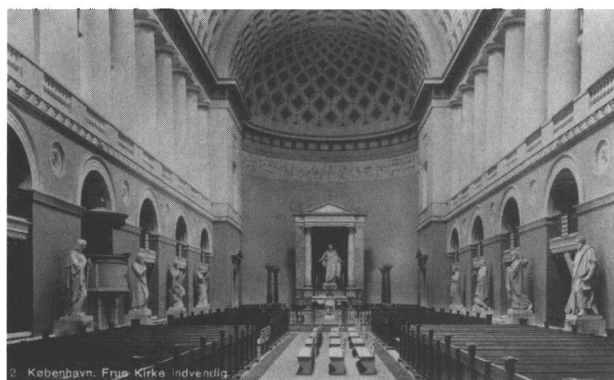
Fra Lauritz d. 18.6. i Værlosejren til Elna hos fru Nielsen på Blågårds Plads: »Det glæder mig at høre at du er flyttet«. Også på dette kort bruges billedsiden til at skrive på.

søndagen – at hun håber, han kom godt hjem, og fortæller, »Anna og jeg spaserede hjem vi skiltes ved Købmagergade«. Endnu en antydning af, at hun har et godt forhold til Lauritz' familie og til hans søster, der er 1½ år yngre end Elna selv. Hun underskriver sig med mange kærlige hilsner, og hendes motiv på kortet er: ungt par ved en å, manden fisker og har samtidig armen om pigens liv. Det er det første og eneste af den type kort mellem de to, ellers sender de prospekter fra København. Lauritz svarer dagen efter, at han kommer fredag og kan være hos Elna – i Borgergade altså – om formiddagen. Igen har han sat sit frimærke som »kys«.

Men problemer har de. Elna skriver d. 4.6.: »Jeg har været i meget daarlig Humør hele ugen«. Og en uge senere skriver Lauritz for at aftale møde søndag: »Jeg haaber saa at se dig hjemme hos mig ved 9½ eller 10 Tiden«. De skal mødes hos hans mor, ikke hos Elnas familie. På det samme kort skriver han: »Stabssergenten har i Dag lovet at jeg nok skal komme til at rejse saa hurtigt som muligt«. Der må være en særlig grund.

Midt i juni får Elna igen adresse på Nørrebro hos enkefru Nielsen, som har skiftet adresse til Blågårds Plads 15. Elna skriver d. 19. juni: »Kære Lauritz. Disse par ord for at du kan vide at jeg er flyttet saa naar du kommer ikke du skal saa langt«. Lauritz kommer ind med Slingerupbanen, når han har orlov, fremgår det af andre af deres aftaler, og Blågårds Plads er ganske rigtigt nærmere stationen end Borgergade ... men hele forklaringen er det næppe.

For Lauritz har allerede skrevet til hende dagen før (deres kort må have krydset hinanden), og da har han fået nyheden at vide ad anden vej: »Det glæder mig at høre at du er flyttet«. Han kan desværre ikke få fri lørdag, men søndag morgen kommer han og har fri til kl. 12. »Hvis du har lyst og er færdig kom saa ud til Banen og hent mig. Toget er i København 9½ saa kan jeg gaa en tur med Dig hjem på Nørrebro først.« På billedsiden af kortet – et

Fra Lauritz i Værløse d. 10.7. 1914 til Elna, »Frk. Elna Petersen« på Blågårds Plads med besked om, at »det er i Orden. Jeg har faaet Tilladelsen. Det skal saa være i August«.

krigsskib, krigen er jo lige oppe over – har han skrevet med tyk streg under: »Jeg haaber du har det godt nu«.

Om mandagen efter dette besøg skriver han fra lejren, takker for søndagen og beder hilse fru Nielsen. De fortsætter resten af juni og i juli med at udveksle kort om aftaler, hver gang beder Lauritz Elna om at komme og hente sig ved Slangstrupbanen, og han sætter sine frimærker til »kys«. D. 7. juli skriver Elna til ham med frimærket på siden, det betyder »i tankerne hos dig«. På dette kort fortæller hun, at hun var syg mandag af overanstrengelse efter en tur. At turen gik til Haslev fremgår af en omtale af Elnas bedstemor.

D. 10. juli skriver Lauritz: »Kæreste Elna. Disse Ord for at meddele Dig at det er i Orden. Jeg har faaet Tilladelsen. Det skal saa være i August«. Til sidst: »Hvad minder Kortet om?« Billedsiden viser det indre af Frue Kirke.

Nu bliver der en pause i deres kort til hinanden, til ind i september. Lauritz må have haft sin orlov. Men hvad der end er foregået i den periode, har det ikke været det lovede bryllup. For d. 11.9. skriver Lauritz igen fra Værløselejren til »Frk. Elna Petersen«, som nu har adresse hos en fru Sørensen, Prins Jørgensgade 14 A st. th., stadig på Nørrebro: »Kære Elna. Disse Ord for at meddele dig at jeg er kommet godt herved. Der var ingen som sagde noget...«

Hvad det kan have været, som ingen sagde noget til, afsløres af et kort fra Andrea i Haslev, helt fremme fra d. 27.10. Det viser et ungt par ved kaffebordet, med guldstaffage og ordene »Til Lykke«. Teksten indledes: »Kære Elna og Laurist. I ønskes Hjertelig til Lykke med Eders' Bryllup og samtidig med Eders Datter. Men I maa undskylde at I ikke har hørt fra mig før nu jeg har ikke hørt noget derom før forleden Dag. Jeg skulde ogsaa ønske Til Lyk-

*Fra Andrea i Haslev d. 27.10. 1914 til
»Fru Elna Olsen« hos fru Nielsen på
Blågårds Plads: »I Ønskes Hjertelig
til Lykke med Eders' Bryllup og sam-
tidig med Eders Datter...«*

ke fra Hele Familien...« Elna har født et barn – hun må altså have været gravid siden omkring december måned 1913, og dette forklarer jo meget i korrespondancen. Endelig har de to fået deres forhold legaliseret, halvt gedulgt, et bryllup oven i en barnefødsel har ikke været noget at reklamere med. Men selv om Elna nu hedder fru Olsen, bor hun stadig hos fru Nielsen på Blågårds Plads, og Lauritz må tilbringe resten af året som menig i Værløse. Elnas Prins Jørgensgade-adresse har været midlertidig, lige omkring fødslen, måske hos en kone med særlig forstand på barsel.

Kortene slutter med de obligate jule- og nytårshilsner 1914, så stopper serien. Men de sidste kort viser, at Elna nu er flyttet hjem til Lauritz' og hans mors adresse i Saxogade 12.

Elnas mor

En sidste brik til historien handler om Elnas mor. Hendes håndskrift ser vi for første gang på et kort til datteren d. 14. september på Prins Jørgensgade-adressen. Det må være lige omkring nedkomsten. »Kære Elna. Hermed kan vi lade dig vide at du har faaet den dejligste Søster med langt sort Haar. Jeg har det ellers rigtig godt. Venlig Hilsen fra os alle herhjemme du ser maaske

Kortet fra Elnas mor d. 14.9. 1914 til »Elna Petersen« i Prins Jørgensgade 14 A, Stuen til højre, Nørrebro, der fortæller »du har faaet den dejligste Søster med langt sort Haar«.

op til mig en dag.« Elnas mor har ogsaa født. – Er hendes tone ikke lidt kølig? og hun udelader at skrive det afslørende »frk.« foran Elnas navn, som Lauritz gjorde.

To kort mere er der fra moderen, begge fra d. 29.12. 1914. Det ene er til fru Elna Olsen, Saxogade 12:

»Kære Elna. Jeg har modtaget dit Kort men jeg vil lade dig vide at Søster er syg og kan ikke komme i Kirke Lægen kunne ikke sige om det var Lungebetændelse eller Bronkitis hun maa kun faa kogt Vand saa hvis hun bliver ved med at være daarlig maa vi lade hende Hjemmedøbe jeg skriver i Aften til Lauritz alligevel saa han kan komme til Nytaar nu mange Venlige Hilsener til dig og Grete fra os alle herhjemme«.

Og til Lauritz i Værløsejren, med en langt mere stilig håndskrift end den, hun bruger til datteren: »Kære Svigersøn. Jeg vilde gerne bede dig om du ikke kunde komme hjem og være Fadder Nytaarsdag da vi er i en stor Forlegenhed. Venlig Hilsen Svigermor.«

Noter:

I Arbejdermuseet i København, inv. nr. AM 369×53. Nummereringen af kortene er foretaget af praktiske grunde, og følger den orden, de havde i albummene. Der er to, identiske og med guldtryk »POSTKORT-ALBUM«. Siderne er af karton med slidser. Bag i album nr. 2 er skre-

vet »Til Erindring om Aage Strøyer 1914«, det er altså en gave fra en ven, for Aage figurerer siden 1911 som postkortskriver til Lauritz med underskriften »din Ven«. Bag i samme album står – på hovedet – et fire strofer langt digt, der begynder: »Engang var jeg dog din egen Pige / men du glemte snart din svorne Ed«, og ender: »...vi samles i Guds Himmerig«. Der er flere overstregninger og haltende rim, som tyder på, at digtet er skrevet efter hukommelsen. På bladets anden side står en strofe, som begynder: »Hjertet du gav mig i Eje / tag det, o, tag det igen«. Af samlingens 150 numre – incl. tre breve og en barnetegning – er omkring de 100 beskrevne kort (og to breve) fra før og omkring 1. verdenskrig. En håndfuld, 16 i alt, er fra samme tid, men ubeskrevne. Af dem er et enkelt ikke et kort, men et portrætfoto, to andre er atelierfotos, udformet som postkort, andre er do. gruppebilleder (lagerarbejdere, soldater) og fotos af etageejendomme, efter alt at dømme i København. 2 Tak til Arne Morell Nielsen, leder af Post- og telegrafmuseet i København, for en samtale om postale forhold. 3 Kort nr. 30 (udat., men fra maj/juni 1908) og kort nr. 146 (5.5. 1914). Nr. 30 omtaler et postkort, nr. 24, som »brev«, begge kort er til Lauritz fra en ven til Søs. Nr. 146 er fra Lauritz til Elna: »Tak for Brevet eller Kortet mente jeg«. 4 Kort nr. 121 (27.12. 1913) fra Lauritz til Elna: »Jeg har ringet til dig i Dag men blev skuffet ved at høre at du var syg«. 5 Kort nr. 60 og 131 (begge 29.12. 1914) fra mor til datter og til svigersøn. 6 Kort nr. 51 (31.5. 1910) fra broderen Johannes til Lauritz: »... Kan du ikke købe 10 Stk. 5 Øres Prospektkort, og sende herud saa skal Du faa Penge paa Søndag...«. 7 Kort nr. 107 (10.7. 1914) fra Lauritz til Elna: »...Hvad minder Kortet om?«. 8 Se artiklen af Birgitte Seider, Ømme Postkort, Folk og Kultur 1984, s. 5–25. Artiklen handler om postkortserier med fremskridende erotiske handlinger, sendt mellem et ungt par. 9 I Birgitte Seiders artikel er gengivet et postkort fra ca. 1910, der viser koden for frimærkernes placering. Det har åbenbart været nødvendigt med vejledning. 10 Kort nr. 42 (13.3. 1910) fra en ung pige til Lauritz. 11 Kort nr. 7 (3.11. 1907) med prikker, kort nr. 46 (2.11. 1908) med navnet stavet bagfra, begge fra samme pige til Lauritz. 12 Se artiklen note 8.

Summary

Lauritz and Elna – and the others. The story told by a postcard collection

The subject of this article is a collection of postcards from Arbejdermuseet in Copenhagen. The majority of them – a total of about 100 – stem from the period 1905–14. They are addressed in part to a young man, Lauritz Olsen, and in part jointly to him and his fiancée, Elna Petersen, who were later to become his wife. Living as they did in the working class areas of Copenhagen, the written messages provide us with details of – among other subjects – sexual morality or mores in the social circles outside the upper middle class in the Danish capital before World War I.

Lauritz is the son of an unmarried mother with three children. The census papers from the capital reveal a substantial number of unwed mothers. Lauritz is enjoying female companionship from the age of 14 and one of his relationships – the one with Elna – eventually leads to extramarital relations and the birth of a child. Their cohabitation is initiated when Elna is 17, and the birth of their child takes place when she is 18-years-old. Lauritz is four years older. Their relationship is apparently accepted by Lauritz' mother but not by Elna's parents, nor by her brothers and sisters. Relatives and friends near her place of birth in southern Zealand, however, do accept it.

Once their baby is born they decide to get married, an event that coincides with Lauritz being drafted for military service. Others who are accepting of their relationship and illegitimate child is an unmarried woman with whom they are staying, and another unmarried woman at whose house Elna apparently gives birth to their child. The article demonstrates how much historical-ethnological knowledge can be deduced from very brief messages on postcards, a popular means of communication among people who seldom wrote letters and almost never memoirs. The article therefore urges that collections of postcards not be dispersed, sold or subsequently filed according to their pictorial subject, as is often the case.